

Tunup Avannani Ella Ø nutaamik ilisimatusarnermi aallaaviuvoq

Tunumi kangerloqarfinni qeqertaq Ella Ø imaaliannaq nassaarineqarsinnaangilaq. Qeqertarli ukiorpassuarni Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaaneranut, Tunullu Avannaanik ilisimatusarnermi siullerpaani pingaarutilimmik inissimasimavoq. Maanna Nordøstgrønlands Kompagni Nanok tassanilu ilaasortat kajumissutsiminnik sulisut Tunumi kangerlunni nutaamik ilisimatusarnissamut periarfissiipput, illut oqaluttuassartalit aallaavigalugit

TUNU

Signe Høgslund aamma
Peter Bondo Christensen

Ilisimatuut Knud Rasmussenip annanniuteeraanit aappalaartumit Ella Ø-mi kangerliumanermit ujaraaralimmu niupput. Kiisami nunamut tuteqqinneq.

Sapaatip-akunnerini pingasungajanni ilisimatuut umiarsuaaqqamik alapernaarsuummik Knud Rasmussenimik angalasimapput. Tunup sineriaa atuarlugu imarmik misissugassanik arlalinnik tigusarsimapput, maannalu suliaq tamaanna Tunumi Kong Oscars Fjordimi Ella Ø-mit nangissavaat.

Paasiniarneqarpoq erngup, nunamit anertusigaluttuinnartumik imaanut kuuttup Kalaallit Nunaata imartai qanoq sunnererai, imarlu Tunumi serminit aakkiartortunit qanoq kiminneqarnerisq.

Ilisimatuut sinerissami illut aappalaartut, sissamit qullasilaartumiittut, aallaavigaat. Taanna aallaavissaqqissuuvoq kangerloqarfissuarmi immap uuttortarnissaanut, tassani sermeqarfippassuit assigiinngitsut imermik kangerluit imartaannut imermik pilersuisuummata.

Ilisimatusarfik oqaluttuassartalik

Ujarassiuup Lauge Kochip 1931-imili Ella Ø-mi ilisimatusarfik pilersippaa. Stationeqarfik 1954-ip tunganut inoqarsimavoq, 'Ørnereden'-imillu atserneqarsimalluni. Tusatsiakkat malillugit stationeqarfik taamatut atserneqarsimavoq, Lauge Kochip stationeqarfiup igalaavanit sinerissami sulisoqartoq arajutsinaveersaartarsimammagu.

Lauge Koch tassani polititit ut qartussaasuseqarsimavoq, taannalu peqanngikkaang stationeqarfimmi pisortaagallartup suliasaq tamanna isumagisarsimavaa. Sorsunnersuup kingulliup nalaani 1942-mi 'Nordøstgrønlands Slædepatrulje' pilersinneqarmat Ørnereden alapernaarsuisoqatigiit pingasut qiterlianni qullersaqarfiusimavoq.

Qimussimillu alapernaarsuisut Siriusip siulia - 'Operation Resolut' - 1950-imi pilersinneqarmat sakkutuut qimussimik alapernaarsuisut taakkua ukiumi siullerpaani aamma Ella Ø aallaavigisimavaat, qullersaqarfiup Daneborgimut nuunneqarnissaata tungaanut. Siriusip aasakkut sinerik atuarlugu qimatuliviit immeraangamigit ullumikkut Ella Ø aallaavigisarpaa.

Ørnereden illullu pisoqanerit allat marluk, Lauge Kochip Ella Ø-mi ilisimatusarfiliorerani sananeqarsimasut, Nanok-mi ilaasortanit kusanartumik iluarsaanneqarsimapput, illullu ilisimatuunit, allanillu tamaanga pisunit, atorneqarnissaminnut piareersimapput.

Nanok – imaluunniit Nordøstgrønlands Kompagni Nanok – ukiumi kingullerini 30-ni

stationeqarfimmi illuaqqanillu oqaluttuassartalinnik arlalinnik iluarsaassarsimavoq, tamakkualu pingaartumik tamaanga piniartoqartarallarmat (1908-miit 1960-imut) sananeqarsimapput, taamanikkut norskit qallunaallu piniariat Tunup Avannaani teriannissanik, umimmannik nannunillu piniariartarallarmata.

Nanok tassungalu ilaasortat pingaartumik tassaapput siusinnerusukkut Siriusimi alapernaarsuisuusarsimasut, illuaqqanik tamaanilu sumiiffinnik iternga tikillugu ilisimasallit, Nuummilu Nunatta Katersu-

gaasivia Allagaateqarfialu iluarsaassinermik suliniutinik tamanik qanimut suleqatigaa.

Uttortaatit ukioq kaajallallugu imaani uuttortasarpup

Illut oqaluttuassartallit taakkua tamaani kangerluit misissuiffiginissaannut ilisimatuunut aallaaviulluurtuupput. »Nanok aamma Qimussimik alapernaarsuisut Sirius suleqatigilluurtorujussuagut, tamanalu pissutigalugu Ella Ø aallaavigalugu kangerloqarfiup ilisimatusarfiginissaanut

Kangerloqarfimmi Ella Ø-p inissisimaffigaani uuttortaatit imatut ittut 10 meterinik itissusilimmi inissisimapput, ukioq kaajallallugu akunnermit arlaleriarluni immap kissassusia, tarajoqassusia, qaamanga klorofyleqarneralu (planktonalgit) uuttortartarlugu. Sonde paasissutissanik imaarneqarpoq nutaamillu batteriilerneqarluni taava suliani ukioq ataaseq ingerlateqqissinnaalerpai.

I fjordsystemet ud for Ella Ø har sonder som denne stået på 10 meters vanddybde og målt temperatur, saltholdighed, lys og klorofyl (mængden af planktonalger) flere gange hver time året rundt. Nu er alle data tappet af sonden og den har fået nyt batteri, så den kan sættes ud og fortsætte arbejdet et år mere.

aalajangiisuusimavoq», professor Søren Rysgaard, Aarhus Universitetimi Arktisk Forskningscenterimeersoq oqarpoq, taannalu suliniutinut siulersortaavoq.

Ilisimatuut Knud Rasmussenimi immap itissusiinit assigiinngitsunit misissugassanik tiguseqattaartarsimapput. Tunup sineriaanit paasissutissarpassuarnik pingaaruteqarluartunik pissarsisimapput.

Ilisimatuulli taamatut angalanermi misissugassanik qanoq tiguseqattaartigigaluarpata, tamakkua kangerlunni pissutsinik massakkorpiak pisunik taamaallaat takutisippup. Taamaattumik uuttortaanerpassuit tamakkua ukioq kaajallallugu uuttortasarnernik ilaqartinneqassapput, taamaalilluni immat ingerlaarnerat imillu qanoq pisarnera paasilluarumallugu.

Taamaattumik sapaatip-akunnerini tuliuttuni Ella Ø-mi sulineri puttaqutit automatiskimik uuttortaatillit, siora inisititerneqarsimasut, katersorneqassapput. Tamakkunanga paasissutissat katersorneqassapput, salinneqarlutik nutaanillu batteriilerneqarlutik, taavalu inisseqqinneqassappup ukioq ataaseq uuttortaaqqissallutik.

Puttaqutit ukioq kaajallallugu itissutini aalajangersimasuni inissisimasarpup, akunnerit arfinilikkaarllugit immap kissassusia tarajoqassialu uuttortartarlugit, kiisalu tinittarnera ulittarneralu, qaamaneq klorofylilu, imaani tappiorannartoqarnerata ineriartorneranik takussutissaasut.

Professor Søren Rysgaard, Aarhus Universitetsmeersoq, Ella Ø-p eqqaani kangerlunni ilisimatusarnermi siulersortaavoq. Sipili angallammut Mopa-mut ikkunneqarsimasoq atorlugu sondemik 300 meterit angullugit itissusilimmuut ningitsisarpoq.

Professor Søren Rysgaard, Aarhus Universitet, står i spidsen for forskningsindsatsen i fjordene omkring Ella Ø. Ved hjælp af et lille spil monteret på en Mopa-båd sænker han en sonde hele vejen ned til 300 meters dybde.

Paasissutissat tamakkua Knud Rasmussen-imit massakkorpiaq pisunik uuttortaaner-nik akullugit, ilisimatuut sermit aakkiar-tornerat, erngup katigigaanera immallu nikittarnerat paasilluarnerusinnaavaat.

Barakkimi 12-inut naatsorsuussami inuit arfinillit

Sondet uuttortaait paasissutissanik imaa-jarneqartarput, qeqertamilu illut oqaluttuas-sartallit ilaanni 'Tolvmandsbarakken'-imik taagorneqartumi ukiumi nutaami uutto-rakkat misissornissaannut piareersarne-qartarlutik. Illuni tassani inuit 12-it naju-gaqarsimapput, Lauge Kochip Ella Ø-mi suliniutaanik suliaqartut.

Nanok illumik oqaluttuassartalimmik taassuminnga aamma iluarsaassisimavoq, ullumikkut inunnit arfineq-pingasunit najugaqarfigisinnaangorlugu. Taanna igaffearqarpoq, silamilu kuutsitsiffigaluni uffarfeqarpoq perusuersartarfeeqarlunilu. Massakkorpiaq inuit arfinillit tassani naju-gaqarput. Illisimatuut pingasut Nanok-meer-sullu pingasut.

Nanok Ella Ø-mik aallaavittut atuisarpoq, 'Sinerissap', Tunup Avannaani sineriak tamanna taamatut taaneqartarmat, ilaani tassani illuqqanik iluarsaassigaangami. Massakkorpiaq atorluminnik poortuilerut-torput, aasaq naallugu tamaani suliarpa-suarmik kingorna, ilaatigut Moskusokse-

fjordimi piniariartarfusimasoq Hoelsbu iluarsaassimallugu.

Nanok atorluminnik poortuileruttor-poq ilisimatuut ullut tamaasa Ella Ø-mit pujortuleeqqamik Mopa-mik aallartarput, sondenik katersuiartorlutik Ella Ø-llu inissisimaffiani kangerloqarfimmi nutaanik uuttortaajartorlutik.

Unnuleraangat angutit arfinillit taakkua 'Tolvmandsbarakken'-imi nereqatigiittarput. Kina igasuussanersoq nikeralaartarpoq, apequtaalluni ulloq taanna kina piffissa-qarluarnerunersoq, igaffillu ullutsinnut sanilliullugu qangarnisaagaluortoq unnuut tamaasa mamartuliortoqartarpoq. Unnuk manna eqaluk siataq pujuugarlu, ujaqqami saattumi kissartorujussuarmi sananeqarsi-masut, sassaalliutigineqarput.

Unnukkullu taarsiartuortoq qulliillu petruuliutortut ikinneqareersut ulloq taan-na paasissutissat pissarsiarineqarsimasut oqaluserineqarput, tassani kangerluup imaata akorneqarneranut pissutaasut, ser-mip aakkiartornerata sukkassusia immallu kissassusiaata allangornera isumaliutigine-qarlutik.

Kigaatsumilli Sinerissamit oqaluttuat tikikkiartorneqarput. Ukiut 25-t matuma siornatigut Nanok tassungalu ilaasortaasut Siriusikkunni sulisimapput, ilisimatuullu arlalissuariarlutik Sinerissamiittarsimapput, taamaattumik 'oqaluttuat uppernanngitsut' sukkasuumik tikinneqarput.

Oqaluttuassakittoqanngilarlu, oqaluttuas-saaruttoqarpallu taava Jørn Rielip oqaluttua-liai nuannersut tiguinnariaannaapput, ta-makkualu Ella Ø-mi allanneqarsimapput, ukiut 70-it matuma siornatigut Jørn Riel tas-sani nalunaarasuartaaserisutut suligallarami allasimasai.

PILIVIK

120971-120921

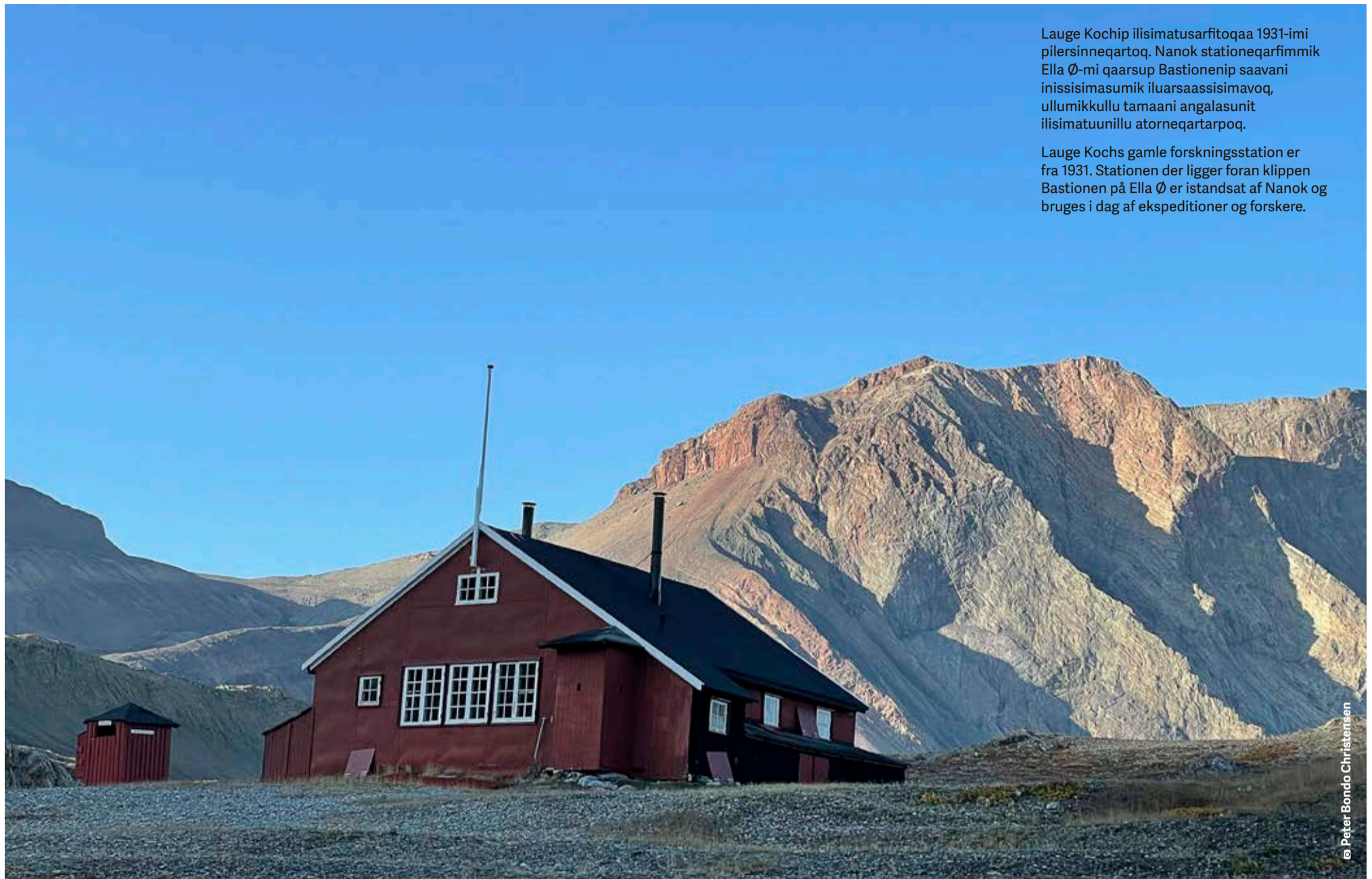
Asasarput ataataaterput

Henrik Abelsen

50-liininni uummammik pisumik pilluangaarit, ullorsiorluarina

Asasaramm-uangamm-pigamm

Hans (nukarliliat), Jane

Lauge Kochip ilisimatusarfitoqaa 1931-imi pilersinneqartoq. Nanok stationeqarfimmik Ella Ø-mi qaarsup Bastionenip saavani inissisimasumik iluarsaassisimavoq, ullumikkullu tamaani angalasunit ilisimatuunillu atorneqartarpoq.

Lauge Kochs gamle forskningsstation er fra 1931. Stationen der ligger foran klippen Bastionen på Ella Ø er istandsat af Nanok og bruges i dag af ekspeditioner og forskere.

© Peter Bondo Christensen

Ella Ø i Nordøstgrønland er knudepunkt for ny forskningsindsats

I de vidt forgrenede fjordsystemer i Østgrønland er Ella Ø nem at overse. Men øen har gennem mange år haft vital betydning både for Grønlands historie og for den tidligste udforskning af Nordøstgrønland. Frivilligt arbejde fra medlemmer af Nordøstgrønlands Kompagni Nanok har nu gjort det muligt at udføre moderne forskning i østgrønlandske fjorde med base i historiske bygninger

ØSTKYSTEN

Signe Høgslund og Peter Bondo Christensen

Forskernes støvler lander i det grå ral, da de springer af Knud Rasmussens lille røde redningsfartøj, der har transporteret dem fra skibet og ind i vigen på Ella Ø. Endelig - fast grund under fødderne igen.

Efter små tre uger på havet har forskerne forladt inspektionsfartøjet Knud Rasmussen. De har lavet en række målinger i havet op langs Østgrønlands kyst og fortsætter nu arbejdet fra Ella Ø, i Kong Oscars Fjord, Østgrønland.

Målet er at forstå, hvordan de stigende mængder ferskvand fra land påvirker vand-

masserne omkring Grønland og hvordan havet indvirker på afsmeltningen af Østgrønlands gletsjere.

På kysten drejer forskerne sig mod de røde bygninger, der ligger lidt tilbagetrukket fra kysten. Her har de det perfekte udgangspunkt for at måle på vandet i det store fjordsystem, hvor mange forskellige gletsjerarme rækker ud mod fjordene og leverer ferskt vand til havet.

En historisk forskningsstation

Allerede i 1931 byggede geologen Lauge Koch en forskningsstation på Ella Ø. Stationen var bemanded frem til 1954 og fik navnet 'Ørnereden'. Rygter vil vide, at stationen fik netop det navn, fordi Lauge Koch kunne sidde ved stationens vindue og følge med i,

om der blev bestilt noget nede ved kysten.

Lauge Koch fik også politimyndigheden for området, og når han ikke var på stationen, var det den fungerende stationsleder, der havde denne myndighed. Da 'Nordøstgrønlands Slædepatrulje' blev etableret i 1942 under 2. verdenskrig, var det med Ørnereden som hovedstation for den midterste af patruljens tre grupper.

Op da forløberer for Slædepatruljen Sirius - 'Operation Resolut' - blev etableret i 1950, havde den militære slædepatrulje også base på Ella Ø det første år, før hovedkvarteret blev flyttet til Daneborg. Sirius benytter den dag i dag Ella Ø som udgangspunkt for depotudlægning langs kysten om sommeren.

Ørnereden og to andre ældre bygninger, der blev opført som en del af Lauge Kochs forskningsstation på Ella Ø, er blevet smukt istandsat af Nanoks kyndige hænder og bygningerne står nu klar til at modtage forskere og andre folk, der kommer forbi.

Nanok - eller Nordøstgrønlands Kompagni Nanok - har gennem de sidste 30 år istandsat en række historiske stationer og hytter, der primært blev opført under fangstmandsperioden (1908 - 60), hvor norske og danske fangstmænd drev jagt på polarræv, moskus og isbjørn i Nordøstgrønland.

Nanok består hovedsageligt af tidligere Sirius-folk, der har indgående kendskab hytterne og området og samarbejder tæt

med Grønlands Nationalmuseum og Arkiv i Nuuk om alle restaureringsprojekterne.

Sonder måler i havet året rundt

For forskerne giver de historiske bygninger et solidt udgangspunkt for at studere fjordene i området.

»Vi har haft et fantastisk samarbejde mellem Nanok og Slædepatruljen Sirius, hvilket har gjort det muligt for os at igangsætte en afgørende forskningsindsats af fjordsystemet med base på Ella Ø,« siger professor Søren Rysgaard, Arktisk Forskningscenter, Aarhus Universitet, der er hovedmanden bag aktiviteterne.

Ombord på Knud Rasmussen målte forskerne igen og igen op og ned i vandsøjlen. Det blev til rigtig mange værdifulde data fra Østgrønlands kyst.

Men hvor flittigt forskerne end måler på sådan et togt, er og bliver det kun øjebliksbilleder af forholdene i fjordene. Derfor skal de mange målinger suppleres med målinger, der er foretaget året rundt, så der kan komme helt styr på vandmassernes bevægelser og ferskvandets skæbne.

De næste ugers arbejde på Ella Ø består derfor i at få bjerget automatiske målebøjer, der blev sat ud sidste år. De skal tappes for data, gøres rene og have nye batterier, før de atter sættes ud for at måle et år mere.

Bøjerne ligger i en bestemt dybde året

© Peter Bondo Christensen

Umiatsiaaraq nutaaliaq mopa, sukkasooq isumannaatsorlu, ilisimatuut Ella Ø-p eqqaani kangerloqarfimmi misissugassanik katersuinerminni atortarpaat. En lille moderne mopa-jolle udgør det sikre og hurtige transportmiddel for forskerne, når de skal rundt og tage prøver i fjordsystemet omkring Ella Ø.

rundt, hvor de seks gange i timen registrerer ændringer i vandets temperatur og saltindhold samt tidevand, lys og klorofyl, der er et udtryk for væksten af plankton i vandet.

Når den type data kombineres med øjebliksmålinger, der blev foretaget ombord på Knud Rasmussen, nærmer forskerne sig en forståelse af afsmeltningen fra gletsjerne, ferskvandets opblanding og vandmassernes bevægelse.

Seks personer i tolvmandsbarakken

Målesonderne bliver tømt for data og gjort klar til et nyt års målinger i 'Tolvmandsbarakken', som en af de historiske bygninger på øen hedder. Oprindeligt boede her tolv mand, der arbejdede på Lauge Kochs projekter på Ella Ø.

Denne historiske hytte har Nanok også renoveret, så der i dag kan bo otte personer. Her er adgang til et lille køkken, mens bad og toilet klares ved en udendørs bruser og et lille das. Lige nu er vi seks personer. Tre forskere og tre Nanok-folk.

Nanok bruger Ella Ø som base, når de renoverer hytter langs denne del af 'Kysten', som kyststrækningen langs Nordøstgrønland populært kaldes. Lige nu har de travlt med at pakke sammen efter en lang sommers aktiviteter, hvor de blandt andet har

restaureret den gamle fangststation Hoelsbu i Moskusoksefjord.

I mens Nanok pakker sammen sejler forskerne hver dag afsted fra Ella Ø i deres lille Mopa-motorbåd for at indsamle sonder og tage nye målinger i fjordsystemerne omkring Ella Ø.

Ind under aften samles alle seks i 'Tolvmandsbarakken' til fælles aftensmad. Kokketjansen går lidt på skift efter hvem, der har bedst tid den pågældende dag, og selv om køkkenet er lidt primitivt målt med moderne øjne, trylles der aften efter aften. I aftes stod den på stegt og røget fjeldørred forberedt på en rygende varm sten.

Om mens det langsomt bliver lidt mørkere om aftenen og petroleumslamperne bliver tændt, diskuteres dagens data, og der spekuleres over opblandingsmekanismer i fjordvandet, over afsmeltningshastigheder og over ændrede vandtemperaturer.

Men langsomt glider snakken over i historier fra Kysten. Det er 25 år siden de tre Nanok-folk gjorde tjeneste ved Sirius og forskerne har også være på Kysten mange gange, så luften bliver hurtig tyk af 'røverhistorier'.

Der er nok at berette om, og skulle man løbe tør for historier, kan man jo lige nuppe en af Jørn Riels skønne skrøner, som også blev skrevet netop her på Ella Ø, da Jørn Riel arbejdede her som telegrafist for 70 år siden.

© Peter Bondo Christensen

Ilisimatusarfimmi Forsningsstationen Ørneredenimi Jørn Riel nalunaarasuartaaserisutut sulisimavoq. Sulingikkaangami ilaatigut oqaluttualiani tusaamasat allattarsimavai. Radioqarfik Ørneredenip sinneratut pissanganartumik oqaluttuassartaqarpoq.

En af telegrafisterne på Forsningsstationen Ørnereden hed Jørn Riel. Når han ikke var på arbejde, skrev han blandt andet sine berømte skrøner. Radorummet fortæller som resten af Ørnereden en spændene historie.